

Ingeborg og Olav Sandbakk

Bestemor og Bestefar forteller

Samlet av Roger og Raymond Sandbakk

Denne boka er en samling av gårdshistorier, fortellinger og dikt samlet, nedskrevet, forfattet og fortalt av Ingeborg og Olav Sandbakk.

Det meste er samlet av historielagene i Steigen og Sørfold, og publisert i lagenes Årbøker. Det meste er derfor avskrift av publisert stoff.

Familien er svært takknemlig overfor historielagene for deres arbeide med å overtale mamma og pappa til å fortelle alt dette, samle stoffet og publisere dette. Dette stoffet er en skattkiste av historisk stoff som vi ønsker å samle og ta vare på, det var også pappas ønske å se dette samlet.

Takk til historielagene.

Bilde på forside er fra Sandbakk ca. 1947 og viser fra venstre: Oskar, Edgar, Inger, Irene, Asbjørn, Edd, Solveig og Willy.

I bakgrunnen gammelstua bygd ca. 1920.

Asbjørn og Edgar er barn til Ida og Teodor Sandbakk

Solveig er datter til Sigrund og Josef Sandbakk.

Irene er datter til Borghild og Arthur Olsen.

Bilde på baksiden viser selve eventyrlandet, fjæra på Sandbakk ved fjære sjø, senkveld og stille sjø.

<i>Diverse dikt</i>	
Lillegutt	68
Jeg så ham	69
Korset	70
Livsvegen	71
<i>Årbok for Sørfold</i>	

(skrevet av Ingeborg Sandbakk)

Minner fra min barndom	72
Drøm og overtru	74
Overtru om sjura	74
Mild overdrivelse	74
Gode naboer og sådant mere	75
Jervjakt	78
I Håkjerringnes	80
Svigerfar fortalte	81
I bjørn- og vargtid	82
The Owl is calling your name	83
Kjeltringstreker	83
Langvarig jordarbeid	84
Harejegeren	84
Onkel Hans i Amerika forteller	85
Da vi gikk på skole i Mørsvik	88
Mørsvikbotn Kvinneforening	91
Lille Ane Rasmusdatter	92
På krambua hos han T. A. Mørsvik slik jeg husker det	93
Onkel Hans i Amerika minnes fra sitt liv	95

(skrevet av Olav Sandbakk)

Noen innflyttere til Folden på 1700-tallet	96
Naturgjødsel	98
Innflyttere til Folden på 1800-tallet	99
«Svartdauen» i 1862	104
Gode granner	105
Fornødens gjerning	105

Minner fra våren 1940	106
Robåten	110
Kostbar fornøyelse.....	112
Min første lofottur	113
 <i>Andre dokumenter/fortellinger</i>	
Av Olav Sandbakk	
Julen og juletreet	116
Høst	117
Krig	118
 <i>Minneord</i>	
Minneord om Ingeborg Sandbakk.....	119
Minneord om Olav Sandbakk	120
 Kilder:	121

du verden så interessant det de har ! Og tro meg, det er mer enn de fleste aner... Historiene de har på lager varierer mellom alt fra gårdshistorier til de bortgjemte gårdene i fjorden, til hvordan "onkel Hans" hadde det da han dro til Amerika i ung alder. (Han døde noen måneder før han nådde 100 år). Vi har fortellinger om hvordan det var for Olav da han dro på lofottiske som 15-åring, og selvsagt var jo ikke noe så avansert som "motorbåt for hvermann" på den tiden. Motorbåter eksisterte, men de var svært dyre. De måtte ro hele veien fra Sandbakk til Lofoten på høsten, og kom ikke tilbake før sent utpå våren engang. (les mer på s90)

I "de gamle dager" var det vanlig å gjete dyrene på fjellet om sommeren, og på den tiden var det vanlig å treffe på en og annen bjørn eller ulv. Så hva gjorde man når man gjettet dyrene til fots i fjellet, langt fra folk, og noe slikt skjedde ? Slå opp på side 67 og nyt historien.

Dette er bare noen få eksempler på hva som befinner seg i denne boken, og er verdt å lese for alle og enhver. Det er et varig minne fra tiden som engang var.

Helt til slutt må jeg nevne at både Ingeborg og Olav dessverre nå er døde, men deres minne lever evig for oss alle. Jeg har tatt med minneordene til begge to på de siste sidene, og denne boken er dedikert dem.

Roger Sandbakk

Årbok for Steigen

(skrevet av Ingeborg Sandbakk) _____

Ho Marselia i Makkleira	13
Stavfjorden	14
.....	
Eldre bosetting i Stavfjord	17
Han Lauritz forteller fra gamle dager	19
Seig leire	20

(skrevet av Olav Sandbakk) _____

Merkførre	21
På sildfiske i gamle dager	22
Ei vurderingssak	23
.....	
Den siste samefamilie på Sandbakk.	24
Bål i skogen.	27
Båttur	28
Mørsvikbotn på 1800-tallet	29
Fraflyttingsområde	33
Gården Heldal før år 1900	34
Hvem er din neste	39
Hvem er min fiende	40
Gården Vinkenes før år 1900	41
Gården Brattfjord før år 1900	48
Gården Vinkfjord	53
Gården Mulen	57
Gjenferdet på Skålvold	60
Han Krestjan Hansa – Et blad av de unevntes saga	64
Rødsandmoen Kirkegård	66
Rødsandmoen	67

Bestemor og Bestefar forteller

Forord av Roger Sandbakk

Har du noen gang vært på tur i skog og mark og kommet over en eldgammel gård du ikke synes å huske, en gammel gård som ligger der helt forlatt av alt og alle? Kanskje seilt en tur på sjøen, og lagt merke til et og annet som minner om et gammelt hus, kanskje til og med en gård, som nå ligger helt forlatt? Denne gården er glemt av alle, og du undrer på hvem som kan ha bodd der da gården var ny. Det er jo langt fra nærmeste "sivilisasjon", og det går ikke noen vei dit, langt mindre en strømledning! Det er en øde plass, så ingen kan ha bodd der, eller?

Og hva med din egen bestemor og bestefar, de begynner vel begge å dra på årene. De er begge i meget høy alder, går sakte, hører litt dårlig, og har konstant dårlig helse. Dette har pågått så lenge du kan huske, så helt klart har de vel hatt det sånn hele livet. Eller hva?

Som denne boken viser, er svaret nok noe helt annet enn de fleste tror. En gård kan ligge gjemt langt inne i en bortgjemt

fjord, men en gang i tiden var det et virkelig liv der. Folk strømmet til og fra gården, folk bodde der i generasjoner, man kan til og med ha vært virkelig rike folk som bodde der!

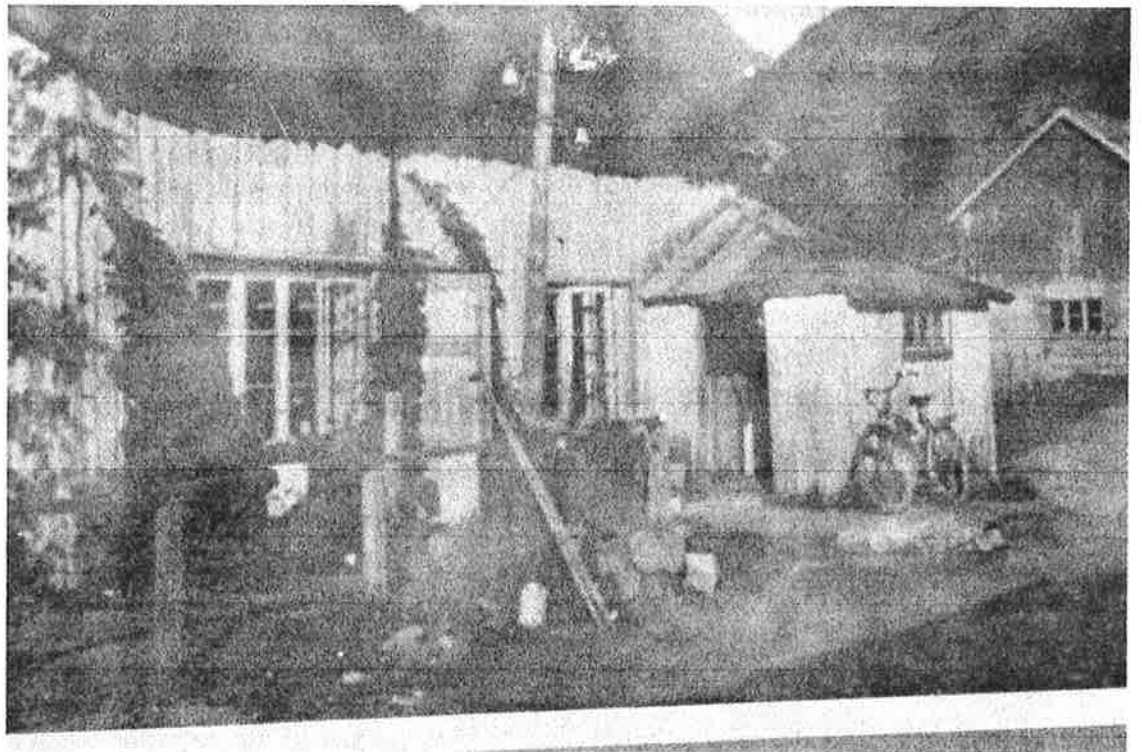
Og besteforeldrene dine? Kunne ha vært bosatt i den fjorden over lang tid. Husk at selv om de er gamle nå, har de også vært på din alder engang. De var babyer, de var ungdommer, de ble voksne, og nå er de til slutt eldre. Men selv om kroppen er gammel, er hjernen blant det siste som svikter hos de aller fleste. Har du noen gang satt deg ned og spurte bestemor eller bestefar hvordan det var i deres ungdom?

Fra sent på 1970-tallet er det gitt ut årbøker for bl.a. Sørfold og Steigen, og disse inneholder historier sendt inn av folkene rundt om i bygden. Mange er ganske ivrige med å sende inn, men to navn går igjen omtrent hvert eneste år. Ingeborg og Olav Sandbakk. Selvsagt er det noen bøker de dessverre ikke har levert bidrag til, og noen ganger er det litt lite de har sendt inn. Men

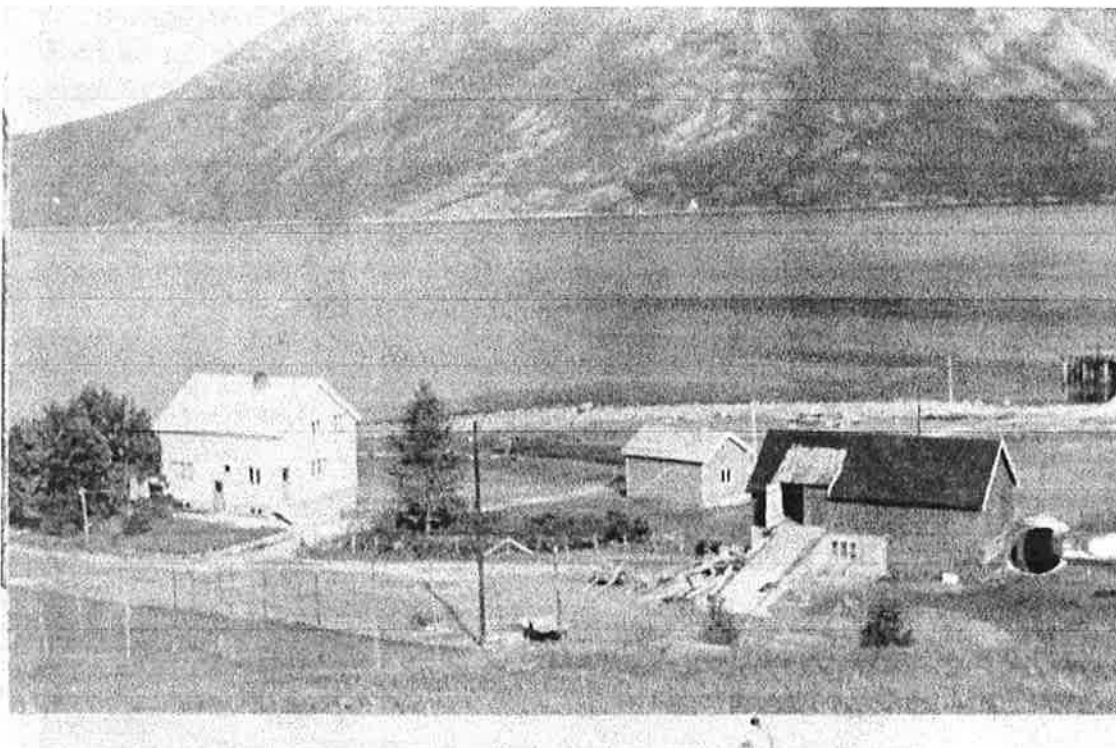

Årbok for Steigen

(skrevet av både Ingeborg og Olav Sandbakk)

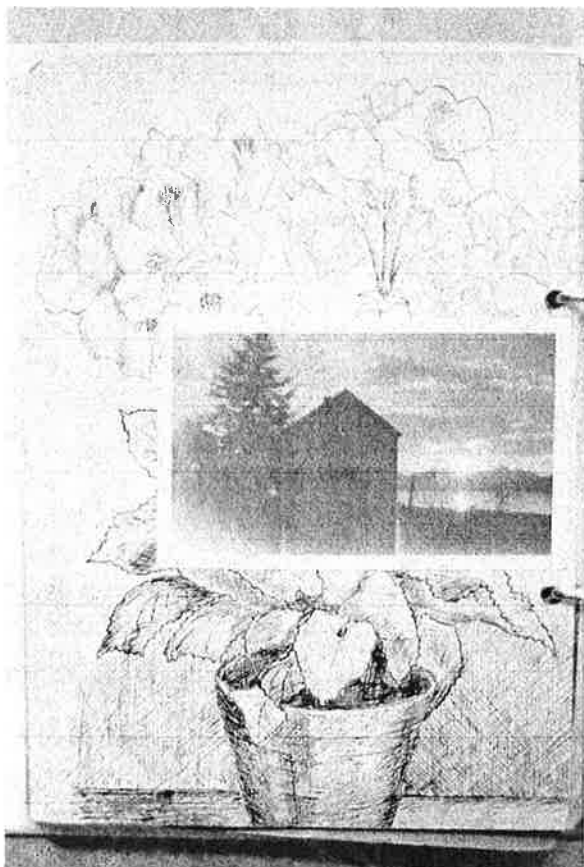
"Gammelhuset" på Sandbakk

Gården Sandbakk som den er i dag

Gården Sandbakks historie.

Statseiendommen Storsandbakk.

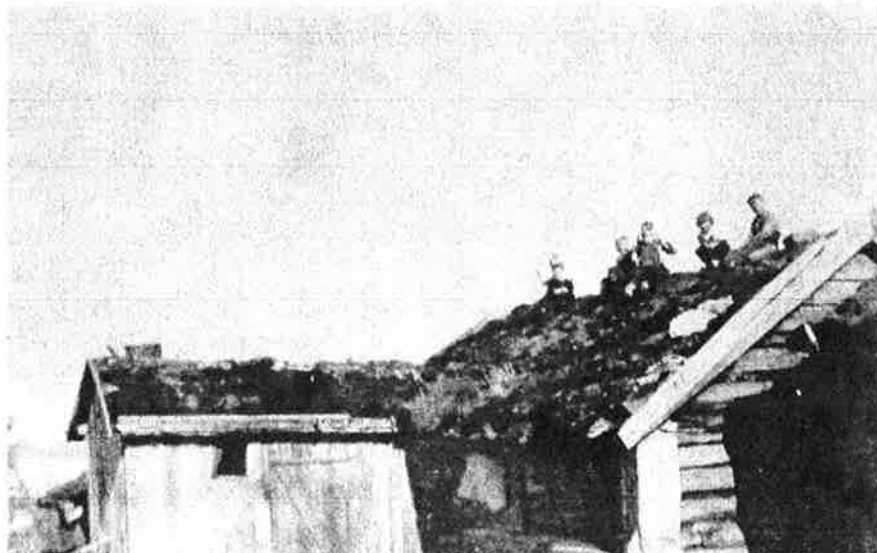
Fram til 1876 hette gården Storsandbakk og var statseiendom, men her har bodd leilendinger fra langt tilbake i tiden. Jeg har prøvd å finne noen av disse, og den eldste familie jeg har funnet fram til er Jens Olsen og Birthe Pedersdr. I 1786 bodde de i Heldal, men i 1790 var de kommet hit, da de fikk sønnen Ole. Hvor lenge de bodde her vet jeg ikke, men i 1797 ble Hans Larsen og Johanna Jensdr. viet. De bosatte seg og bodde her til 1808, og hadde da 5 barn. Hvor Hans var fra vet jeg ikke, men Johanna var fra Stamsvik. _ I 1808 flyttet de til Lasvik, som da hette Lappvassvik. Bruket ligger ved siden av gården Sandbakk, men hører under gården Heldal. Bruksnavnet Lasvik kom først etter 1900, visstnok i forbindelse med skjøte.

Etter dem kom Edis Larsen og Inger Herdagsdr. fra Sagfjord i Sørfold. De var viet i 1806 og bodde her til de døde. Inger i 1832 og Edis i 1834. Hun ble 52 år og han 63, og de hadde ingen barn.

I 1828 ble Johannes Larsen, 28 år, viet til Ellen Kathrine Erichsdatter. Hun var født i Sagfjord av foreldre Ungkar Erich Knutsen, Movik og Pige Olena Herdagsdr. Sagfjord. De bodde her fra 1828 og hadde 8 barn i sitt ekteskap. Den eldste av deres

sønner var Hans Ingerlaus Johannesen. Han giftet seg med Ingeborg Pedersen, som var fra Gudbrandsdalen, og de bosatte seg i Lasvik. En av Hans og Ingeborgs sønner var Petter Hansen, som også bodde en tid i Lasvik etter at han hadde stiftet familie, men flyttet senere til Stavfjord. Johannes Larsen ble enkemann omkring 1848, og i 1852 fikk han sønnen Eilert, og moren var Pike Karen Tørrisdr. Denne Eilert Johannesen giftet seg med Serine, som var fra Kjerringøy, og bosatte seg som husmann i Heldal, og han var den siste husmann under gården Heldal.

I Storsandbakk må delvis ha bodd flere familier samtidig, for i 1834 bodde Peder Olsen Rein Andersdr. her. De var viet i 1827, men bodde først i Reinvik, hvor sønnen Carl Andreas var født samme år, men i 1834 var de kommet hit da datteren Edia ble født.

I 1849 var Lars Christian Sivertsen og Ellen Pernille Andersdtr. kommet hit. Han var fra Ørnes i Sørfold, og hun fra Straumen. De var viet i 1842 men bodde på Ørnes til de flyttet hit, og de hadde da 4 barn. I 1850 fikk de en sønn, Hans, som døde samme år, og i 1853 fikk de datteren Karen. I 1855 druknet Lars Sivertsen i Lappvasselva under fløting. Samme år er familien Løvgreen kommet hit, så enken og barna er antakelig flyttet da mannen druknet.

I 1827 ble Andreas Paulsen Løvgreen, fra Kosmo i Skjerstad, viet til Johanna Regina Andersdtr. fra Straumen. De bodde her i 1855 da sønnen Løvengreen Christian Linert ble født, men i 1858 var de flyttet til Brattfjord.

I 1860 var Hans Pauli Johannesen, fra Lødingen i Bodin, og hustru Sirianna Johannesdtr. fra Heldal, kommet hit. De var gift i 1849 og bosatte seg i Heldal, og der ble Casper født i 1851. I 1854 bodde de på Hjertøy, hvor sønnen John ble født, men i 1860 bodde de her da de fikk datteren Olianna, og i 1863 sønnen Carl.

Hvor lenge denne familien bodde her vet jeg ikke, men de bodde den siste tid av sitt liv i Lasvik. Sønnen Casper Hansen ble boende her som husmann, og han ble den siste husmann under gården Sandbakk.

De første selveiere på Sandbakk.

Omkring 1860 kom så Hans Olsen og Ingeborg Pedersdtr. fra Gudbrandsdalen. De bodde som leilendinger til de i 1876 kjøpte gården fra staten og ble de første selveiere her, og det er i Hans Olsens skjøte at Storsandbakken er blitt forenklet til Sandbakk.

Vi Oscar, af Guds Naade
Konge til Norge og Sverige, De Gothers og
Venders, Gjøre vitterligt - - - -

Ja, slik begynner teksten
i det første skjøte som er utstedt på gården

Sandbakk¹. Skjøtet er utstedt 17. mars 1876 til leilending Hans Olsen. Hans Olsen og hustru Ingeborg Pedersdtr. kom fra Sel i Gudbrandsdalen. Han kom fra Bredeneie, en husmannsplass under gården Breden, og Ingeborg fra et av nabobrukene der. De kom til Sandbakk, som da het Storsandbakk, omkring 1860 og bodde som leilendinger fram til 1876 da de kjøpte gården fra staten for 50 specidaler. Det ser ut som om denne halvøya har vært statseiendom fram til omkring 1800-tallet. Da ble Brattfjorden kjøpt fra staten av mine oldeforeldre Peder Olsen og h. Barbro, som også kom fra Gudbrandsdalen. Oldefar kjøpte også Stavfjorden, som han senere overlot til to av sine sønner. Gården Heldal, som har grenser mot Sandbakk, ble også ervervet fra staten i 1868 av Anders Andersen, som senere solgte gården og flyttet til Nordfold.

Navnet på gården var Storsandbakk fram til 1876, men i Hans Olsens skjøte er det forenklet til Sandbakk. Hvor lenge det har bodd folk her kjenner jeg ikke til, men det går sikkert langt tilbake i tiden. Det har også bodd samer i Lappvatnet, og det er vel derfra navnet kommer.

¹ Dette skjøtet henger innrammet i stuen på Sandbakk

Næringsgrunnlaget.

Leveveien var jordbruk og fiske, og da her var lite oppdyrket land, var det nok utslåttene i Lappvatnet som skulle gi det meste av for til husdyra. Utslåttene hadde stor betydning i eldre tid. Jeg kan nevne at midt i elva som danner grense mellom Heldal og Sandbakk i sørenden av Lappvatnet, ligger en liten gressvokst holme. Denne holmen heter «Trettholmen», så det har trolig en gang i tiden vært krangel om eiendomsretten til holmen, selv om den bare kunne gi 3-4 bører høy. I mine yngre dager var der flere høysjåer ved vatnet, da noe av høyet ble tatt heim på vinterføre. Gården Heldal har grunn på begge sider av Sandbakk, og det er trolig p.g.a. utslåttene at den nordre siden av vatnet er lagt til Heldal, da der ikke var utslåttmark i Heldal.

Foruten utslåttene var der fra gammel tid nyttet bjørkeris, lauv og skav til dyrefor. Det ble også nyttet tang og fiskeavfall, og ut på våren når folk var kommet heim fra Lofoten, ble det hentet tare fra ut i værene. Taren ble tørket på hesjer og var regnet som et godt dyrefor. Bruken av utslått og annet tilskudd tok ikke slutt før i vår generasjon.

Det ble drevet fram favneved for salg så langt tilbake jeg kan huske, og det er tatt ved og tømmer fra Lappvatnet fra langt tilbake i tiden. Om Lars Sivertsen, som bodde her fra 1842, står det i kirkeboka at han «Druknet i en Elv». Han druknet under fløting i elva fra Lappvatnet til sjøen, og den fossen han gikk utfor, heter den dag i dag «Lars Sivertsa-forsen».

Men den første selveier, Hans Olsen, gikk det ikke så bra. Han fikk det man kalte «skjelvesyken», det ble vanskelig med økonomien og de kom i gjeld til Zahl i Kjerringøy. Det endte med at før Hans døde hadde Zahl fått gjeldsbrevet på gården. Den eldste sønnen til Hans

Olsen, døde som ung, og den nest eldste, som da ble odelstaker, var Albert Hansen. Han giftet seg og bosatte seg som husmann under gården, da de ikke var i stand til å løse ut gjelden hos Zahl, og Albert var alltid redd for å stifte gjeld. Alberts kone var fra Heldal, og de flyttet senere til Heldal og ble selveiere på et småbruk der, men den plassen de bodde på kaller vi fremdeles «Albertplassen». En annen av Hans Olsens sønner, Edvard Hansen, bosatte seg også som husmann på nabobruket Bakken, som hører under gården Heldal. Hans kone var svensk og hette Karolina.

NYE EIERE PÅ SANDBAKK

Det ble min far, Edvard Isaksen, som kom fra Sørfold og kjøpte gården fra Zahls dødsbo i begynnelsen av dette århundre. Foruten Albert Hansen var her dag en husmann til på gården, og det var Casper Hansen. Foruten de familier som har bodd her som leilendinger, har her også vært husmenn, og det er trolig t flere kan rett og slett ha slått seg ned for en tid så lenge gården var statseiendom. Her var bra med tømmer i skogen til å få seg hus, og her var lauvskog nok både til